

4. Медично-біологічні науки

Ергард Наталія Миколаївна

асистент кафедри судової медицини

Національний медичний університет ім. О.О.Богомольця

Юрченко Володимир Тимофійович

асистент кафедри судової медицини

начальник Київського міського клінічного бюро судово-медичної експертизи

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КОМІСІЙНИХ ВІДДІЛАХ СУДОВО-МЕДИЧНОГО БЮРО

19.11.2012 року набув чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс України (надалі КПК України). Проте після ознайомлення з новими Положеннями цього кодексу виникає низка питань процесуально-правового характеру, пов'язаних з призначенням та проведенням судово-медичних експертиз у комісійних відділах бюро судово-медичної експертизи.

Перш, ніж дати правову оцінку етапам проведення судово-медичної експертизи у відділах комісійних судово-медичних експертиз, спочатку визначимо, які саме питання судово-медичної експертизи вирішуються у вищезазначеному відділі.

Перед експертами відділу представники правоохоронних органів ставлять питання, пов'язані з усуненням протиріч між висновками раніше проведеної судово-медичної експертизи та матеріалами кримінального провадження, у випадках сумнівів ініціатора експертизи в правильності та обґрунтованості раніше проведеної експертизи, при необхідності визначення адекватності надання медичної допомоги, правильності встановлення діагнозу, причинно-наслідкового зв'язку між смертю пацієнта, потерпілої особи з недоліками в наданні медичної допомоги, отриманими тілесними ушкодженнями, встановлення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень та інше.

В наш час, коли створюється безліч приватних компаній, які страхують життя людини та оплачують своїм клієнтам отримане ними лікування у медичних закладах, постає питання відповідальності за надання медичної допомоги лікарями лікувальних закладів. Не всі страхові компанії бажають оплачувати витрати клієнтів за надання медичної допомоги, тому головним для цих компаній

є питання необхідності надання медичної допомоги, її обсягу у рамках страхових випадків. Дуже часто вирішення цих питань страхові компанії проводять через судові розгляди з наступним призначенням судово-медичної експертизи у відділі комісійних судово-медичних експертиз бюро судово-медичної експертизи.

Слід зауважити, що дуже часто вирішення деяких питань потребує спеціальних знань в галузі медицини, що змушує експерта залучати до проведення судово-медичних експертиз спеціалістів інших медичних спеціальностей (рентгенологи, акушер-гінекологи, хірурги, терапевти тощо). Незважаючи на те, що зазначені спеціалісти можуть обґрунтувати клінічні діагнози, проаналізувати лабораторно-діагностичні дані та визначити методи профілактики і шляхи лікування в кожному конкретному випадку, проте їх участь в експертизі неможлива в якості експерта (згідно нового Кримінального процесуального кодексу України вони не є експертами і не мають права підпису), оскільки вони не внесені до Реєстру атестованих судових експертів Міністерства юстиції України. Так, згідно ч. 1 ст. 69 КПК України (2012) «Експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальностями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань». Крім того, згідно вимог ст. 102 передбачається зазначення у висновку експерта даних про свідоцтво та про присвоєння кваліфікації судового експерта, на підставі яких кожен експерт повинен бути внесений в Реєстр атестованих судових експертів [1, с. 5]. Отже, експерт, який не є атестованим, згідно до положень нового КПК України (2012) не може брати участь у проведенні судово-медичних експертиз.

Законом також передбачено, що будь-яка особа, яка не внесена до Реєстру атестованих судових експертів з відповідними відомостями, також не має права на проведення експертизи, на відміну від вимог ст. 75 Кримінально-процесуального кодексу України (1960) та Наказу МОЗ України № 6 від 17.01.1995 року «Про розвиток і вдосконалення судово-медичної служби

України», де в «Правилах проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи» і досі вказано, що: «...залежно від характеру експертизи до складу комісії можуть входити як фахівці тільки в галузі судово-медичної експертизи, так фахівці інших медичних /в тому числі і фахівці медико-соціальних експертних комісій МОЗ/ і немедичних спеціальностей. За своїм процесуальним статусом всі вони при проведенні експертизи є експертами», що значно суперечить вимогам діючого КПК України [2, с. 104; 3, с. 36]. Це також стосується і вимог ЦПК України – згідно ч.2 ст. 53: «Як експерт може залучатися особа, яка відповідає вимогам встановленим Законом України «Про судову експертизу» і внесена до Державного реєстру атестованих судових експертів», а згідно ч. 3 ст. 147 передбачається зазначення у висновку експерта даних про свідоцтво та про присвоєння кваліфікації судового експерта [4, с. 199, 424].

Проаналізувавши судово-медичні експертизи в період з 2012 року і по 2014 рік у відділах комісійних судово-медичних експертиз бюро судово-медичної експертизи, ми дійшли висновку, що у більшості бюро судово-медичної експертизи експерти, при проведенні складної, що потребує високої кваліфікації фахівців-експертів, комісійної судово-медичної експертизи, дуже легковажно відносяться до своїх висновків.

Так, багато експертних висновків базується лише на висновках лікарів-спеціалістів різних медичних галузей (як було вказано вище), які залучаються до проведення експертиз, в яких відсутній експертний аналіз медичної документації, є лише переписані експертами висновки лікарів-спеціалістів, які, не тільки згідно діючого КПК України (і ЦПК України), не є експертами у галузі судово-медичної експертизи, але й можуть бути зацікавленими у отриманні позитивного рішення по відношенню до своїх колег-лікарів. В середовищі практикуючих лікарів судово-медичних експертів існує думка, що експерт проводить експертизу та надає відповіді на питання в межах своєї компетенції, а не кваліфікації. Знання по всім медичним дисциплінам верифікує медичний диплом, а не сертифікат. Сертифікат всього лише дає право працювати по певній спеціальності.

Зазначене міркування передбачає ґрунтовні знання лікаря судово-медичного експерта у всіх галузях медицини, підтвердженням яких на сьогоднішній день є

наявність сертифікату. Цілком зрозуміло, що на сьогоднішній день це практично не можливо і може бути віднесене до теоретичних сподівань. Водночас, слід зауважити про наявність раціонального зерна в цій думці. Дійсно, проводячи комісійні судово-медичні експертизи, відносно надання медичної допомоги пацієнту, лікар судово-медичний експерт повинен мати базові ґрунтовні знання з усіх галузей медицини, що надає йому можливість вести професійну дискусію з лікарем-консультантом з питань обґрунтованості відповідей у висновках експертизи, що проводиться. Це викликає пасивне сприйняття лікарем судово-медичним експертом висновків лікаря-спеціаліста, з чисто механічним їх переписуванням у «Висновок експерта». Слід пам'ятати, що «Висновок експерта» є колективною думкою експертів, які беруть участь в проведенні комісійної судово-медичної експертизи і, відповідно до п 3 ст. 101 КПК України (2012), саме експерти несуть за нього особисту відповідальність, а не лікарі-спеціалісти, що залучалися до її проведення [1, с. 7]. Експерт повинен постійно підвищувати свій кваліфікаційний рівень, вступати в дебати з лікарями інших медичних галузей щодо висвітлення ними питання відповідно до кожної конкретної експертизи, не боятися висловити свою думку, відмінну від лікаря вузької спеціалізації, довести свою думку в рамках проведення експертизи і, при необхідності, у суді.

Питання щодо обґрунтування правильності надання медичної допомоги хворим знайшло своє висвітлення в багатьох наукових працях, і висновки науковців ґрунтуються на аналізі експертиз, проте, чи впевненні ці науковці саме в правильності обґрунтування цих висновків самими судово-медичними експертами, що проводили такі експертизи?

Доцільно спочатку провести аналіз медичної документації і відповідність обґрунтованості експертних висновків, а потім давати оцінку діям лікарів, що надавали допомогу пацієнту.

Слід пам'ятати, що висновок експерта є лише одним із видів доказів і потребує свого обґрунтування у суді (ч. 2 ст. 84 КПК України) [1, с. 10].

Висновки:

1. Проведеним аналізом процесуально-правових проблем у призначенні та організації комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної

експертизи встановлено, що на даний час в межах діючого законодавства у разі потреби залучення до комісії експертів спеціаліста в галузі медицини, для відповіді на питання, які знаходяться поза межами компетенції лікарів судово-медичних експертів, необхідно у відповідності до п. 2 ч. 3 ст. 69 КПК України (2012) заявляти клопотання перед особою, яка призначила експертизу про дозвіл на залучення даного спеціаліста до складу комісії, який за своїм процесуальним статусом не є експертом і, відповідно, позбавлений права підпису (висновків) експертизи.

2. Проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи, з порушенням п. 2 ч. 3 ст. 69 КПК України (2012) є недопустимим.

3. Необхідно терміново привести у відповідність до норм КПК України, наказ МОЗ України від 17.01.1995 року № 6 «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» (з додатками).

4. В найкоротший термін визначитися з правовим статусом спеціалістів в галузі медицини, які залучаються до проведення комісійних судово-медичних експертиз.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> - Назва з екрану.

2. Михеенко М.М. Уголовно-процесуальный кодекс Украинской ССР / М.М. Михеенко// Научно-практический комментарий. – Киев. – 1974. – С. 103-107.

3. Наказ МОЗ України № 6 від 17.01.1995 року «Про розвиток і вдосконалення судово-медичної служби України» // «Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи». – С. 35-37.

4. Кравчук В.М. Цивільний процесуальний кодекс України / В.М. Кравчук // Науково-практичний коментар. – Київ. – 2006.– С. 199, 424.